

**ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿԻՍԱՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԻ ՏԵԽՆԻԿԱՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ**

Դասախոս Վ.Մ. Շմավոնյան

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան
E.mail:vahan.shmavonyan@sportedu.am

Առանցքային բառեր: Կիսապաշտպան, տեխնիկա, տակտիկա, գործողություն, տոկոս, համեմատում, արդյունք, ցուցանիշ:

Հետազոտության արդիականություն: Երկար տարիներ ՏՏԳ-ն ուսումնասիրվում, հետազոտվում է, տրվում համապատասխան գնահատականներ: Նորանոր ՏՏ մտահաղացումները, խաղի բարձր տեմպը մրցակից թիմերի որակների հավասարեցումը ֆուտբոլի զարգացման գործընթացում նոր խնդիրներ է առաջադրում ֆուտբոլիստների, տվյալ դեպքում կիսապաշտպանների պատրաստությանը, որի մի ուղղության (տեխնիկատակտիկական) վերաբերյալ փորձել ենք տալ մեր մոտեցումները: Քանզի ժամանակակից ֆուտբոլում միջին գծի խաղացողների գործողությունները դիտարկում են կարևոր մի գործոն, որից կախված է թիմի հաջողությունը: Նրանք թիմի տակտիկական գործողությունների ստեղծագործ ուժն են և կապող օղակ՝ պաշտպանների ու հաճակվողների միջև:

Տեխնիկական և տակտիկական ֆուտբոլի բաղադրիչ տարրերից են, որոնք փոխա-

դարձ կապված են միմյանց հետ: Խաղացողը, որը չի կարող բավարար կատարել այնպիսի տեխնիկական հնարքներ, ինչպիսինք են՝ հարվածները գնդակին, խաբկերը, գնդակի վարումը և խլումը, դժվար թե կարողանա արդյունավետ կատարել թե անհատական, և թե կոլեկտիվ տակտիկական գործողություններ: Այդ իսկ պատճառով միայն բարձր տեխնիկական մակարդակն է հնարավորություն տալիս խաղացողին լուծելու բարդ տակտիկական խնդիրներ:

Տակտիկական պատրաստականությունը հնարավորություն է տալիս խաղացողին հնարքը կատարելուց ուշադրությունը կենտրոնացնել մրցակցի տեղաշարժերին, ընկերների տեղի ընտրությանը, կողմնորոշվել խաղային իրադրությունում, որը շատ կարևոր է տակտիկական խնդիրների լուծման համար:

Տեխնիկական պատրաստականությունը պայմաններ է ստեղծում՝ կատարելու տարբեր տակտիկական կոմբինացիաներ, որն իր հերթին թույլ է տալիս ռացիոնալ օգտագործել խաղացողների անհատական ընդունակությունները և

վերջին հաշվով ստեղծագործական խաղ ցուցադրել:

Կիսապաշտպանները պետք է լինեն արագաշարժ, առանց գնդակի շատ տեղաշարժվեն դաշտում, լավ տիրապետեն բոլոր տեխնիկատակտիկական հնարքներին, հատկապես կարողանան արդյունավետ շրջանցել, վարել գնդակը և, իհարկե, հարվածել դարպասին: Ամենակարևորն այն է, որ բոլոր հնարքները կիսապաշտպանները պետք է կատարեն շարժման մեջ՝ մրցակցի «կոշտ» հսկողության տակ: Նրանք բացի կիսապաշտպանական պարտականություններից, պետք է նաև իրականացնեն պաշտպանական գործողություններ, գնդակը կորցնելուն պես անմիջապես խլեն այն մրցակցից:

Թիմում մեծ մասամբ հենց կենտրոնական կիսապաշտպանն է ղեկավարում և կազմակերպում թիմի գործողությունները: Նա պետք է լինի տակտիկապես «գրագետ», բազմակողմանի պատրաստված և բացառիկ կարողություններով օժտված մարզիկ, որպեսզի կարողանա պահել թիմի որակներն ամբողջ խաղի ընթացքում [1]:

Ինչպես հայտնի է, յուրաքանչյուր մարզիկի, այս դեպքում ֆուտբոլիստի ցուցաբերած օրիգինալ խաղաոճից, տեխնիկատակտիկական հնարավորություններից է կախված խաղի հետաքրքրությունը, հատկապես պաշտոնական հանդիպումներում:

Ֆուտբոլն այն բացառիկ մարզաձևերից մեկն է, որը չի հանդուրժում հասարակ խաղ: Այն հնարավորություն է տալիս երևակայելու, մշակելու նոր խաղաոճ, ներդնելու տեխնիկատակտիկական նոր մտահղացումներ: Ահա այդ է պատճառը, որ առավել քան անհրաժեշտ է մանրամասն ուսումնասիրել արդեն հայտնի տեխնիկատակտիկական գործողությունները, այս դեպքում կիսապաշտպանների առումով՝ առավելագույն արդյունք ապահովելու համար:

Ժամանակակից ֆուտբոլում միջին գծի խաղացողների գործողությունները դիտարկում են կարևոր մի գործոն, որից կախված է թիմի հաջողությունը: Նրանք միաձուլում են բոլոր խաղացողների փոխըմբռնումը, ինչպես հարձակման, այնպես էլ պաշտպանության ժամանակ [2]:

Նրանք պետք է նաև իրականացնեն պաշտպանական գործողություններ, գնդակը կորցնելուն պես՝ անմիջապես խլեն այն մրցակցից: Կիսապաշտպանները պետք է լինեն արագաշարժ, առանց գնդակի շատ տեղաշարժվեն դաշտում, լավ տիրապետեն բոլոր տեխնիկատակտիկական հնարքներին, հատկապես կարողանան արդյունավետ շրջանցել, վարել գնդակը և, իհարկե, հարվածել դարպասին:

Միջին գծի լավ ֆուտբոլիստին բնութագրում են արագ և խելացի գործողությունները, ինչպես նաև գրոհի սկզբի և

զարգացման համար ընձեռված հնարավորությունից օգտվելու կարողությունը: Միջին գծի խաղացողի առավել ուշագրավ ընդունակություններն են կարճ և երկար դիպուկ փոխանցում կատարելու կարողությունը և դարպասին եզրափակիչ հարված կատարելը [5]:

Խաղի ընթացքում նրանք միշտ գտնվում են շարժման մեջ: Կիսապաշտպաններին հաճախ անվանում են թիմի «<շարժիչ>», և նրանց խաղն է որոշում թիմի դեմքն ու ուժը: Որպեսզի կիսապաշտպանները խաղի ընթացքում պահպանեն բարձր աշխատունակություն, անհրաժեշտ է, որ ունենան ընդհանուր դիմացկանության բարձր ցուցանիշներ: Դրա հետ մեկտեղ կիսապաշտպանները պետք է լինեն ճարպիկ, ունակ լինեն զարգացնել վազքի բարձր արագություն, լավ տիրապետեն տեխնիկական բոլոր հնարքներին [1]:

Տակտիկան սերտորեն կապված է ֆուտբոլիստի տեխնիկական պատրաստության հետ: Տեխնիկական հնարքների բազմազանությամբ, դրանց կատարյալ տիրապետմամբ է պայմանավորված տակտիկական գործողությունների քանակը և արդյունավետությունը:

Խաղացողը որքան լավ է տեխնիկապես պատրաստված, այնքան բարձր է դարպասը ուժեղ և դիպուկ հարվածներ կատարելու նրա ընդունակությունը: Տեխնիկապես անպատրաստ խաղացողը

նախապատվությունը տալիս է հարվածի ուժին, այլ ոչ թե ուղղությանը [4]:

Հարկավոր է նշել, որ մրցակցական գործունեության կառուցվածքային բնութագրի մշակումը մանկավարժական դիտումների միջոցով ամենակարևոր կողմերից մեկն է ֆուտբոլիստների մարզական և մրցակցական գործունեության ոլորտում: Մրցակցական գործունեության հսկումը ֆուտբոլում հնարավորություն է տալիս ստանալ օբյեկտիվ տվյալներ, որոնց հիման վրա մարզիչը կարող է գնահատել առանձին ֆուտբոլիստների պատրաստության դրական և թերի կողմերը, ու անհատականացնել մարզումային գործընթացը:

Հետազոտության նպատակը, խնդիրները:

1.Ուսումնասիրել և հետազոտել բարձրակարգ կիսապաշտպանների տեխնիկատակտիկական գործողությունները՝ մրցակցական հանդիպումներում:

2.Վերլուծել և գնահատել նրանց գործունեության քանակական և որակական կողմերը խաղի տարբեր ժամանակահատվածներում և ողջ խաղի ընթացքում:

3.Ուսումնասիրել կիսապաշտպանների կատարած տեխնիկատակտիկական գործողությունները, թույլ տված խոտանը՝ մրցակցական հանդիպումների ընթացքում:

4. Ամփոփել տեխնիկատակտիկական գործողությունների արդյունքները,

հանել միջին տվյալները և անցկացնել համեմատական վերլուծություն:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը.

1. սկզբնաղբյուրների ուսումնասիրություն,
2. մանկավարժական դիտումներ,
3. մաթեմատիկական վիճակագրություն:

Դիտումներն անցկացվել են 2020-2021թթ. եվրոպական երկրների (Անգլիա, Իսպանիա, Գերմանիա, Իտալիա), չեմպիոնների լիգայի և եվրալիգայի գավաթների մրցակցական հանդիպումների ժամանակ: Դիտարկումները կայացել են հեռուստատեսությամբ և տեսաերիզների վերլուծությամբ, որի ընթացքում դիտարկվել է Թ.Մյուլլերի (<<Բավարիա>>), Ք.Դե Բրեյնեի (<<Մանչեսթեր Սիթի>>), Բ.Ֆեռնանդեշի (<<Մանչեսթեր Յունայթեդ>>), Լ.Մոդրիչի (<<Ռեալ>>), Հ.Մխիթարյանի (<<Ռոմա>>) 4-ական հանդիպում:

Հետազոտությունները կատարելու ընթացքում մեր կողմից մշակվել է դիտման քարտ՝ ընդգրկելով խաղի ընթացքում կիրառվող բոլոր տեխնիկական և տակտիկական գործողությունները: Դրանք ուսումնասիրելիս նշվել է գործողության ճշտությունը պլուս (+) կամ մինուս (-) նշանով:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն.

Առաջին 15 րոպեների ընդհանուր միջինից (85%) բարձր տոկոսներ է գրանցել Ֆեռնանդեշը (91%), իսկ դե Բրեյնեն պաշտպանել է այդ թիվը (85%): 15-30 րոպեներին միջինից (87%) բարձր արդյունքներ են գրանցել Մխիթարյանը (92%), Մյուլլերը (90%) և Դե Բրեյնեն (89%): Առաջին խաղակեսի վերջնամասում էլ միջինից (84%) բարձր են Մխիթարյանի (92%) և Մյուլլերի (85%) ցուցանիշները, իսկ Ֆեռնանդեշինը՝ հավասար (84%): Երկրորդ խաղակեսի առաջին 15 րոպեներին, բացի Մյուլլերի արդյունքից, մյուսներինը կամ հավասար են, կամ բարձր են միջին ցուցանիշից: Ամենաբարձր արդյունքը Ֆեռնանդեշինն է՝ 90%: 60-75 րոպեներին նույնպես, բացի մեկ ֆուտբոլիստից (Մյուլլեր), մյուսների ցուցանիշները հավասար են, կամ բարձր (Մխիթարյան՝ 89%): Խաղի վերջին՝ 75-90 ր. հատվածում միջին (85) ցուցանիշին գերազանցում են Ֆեռնանդեշը (90%) և Մխիթարյանը (88%), իսկ Դե Բրեյնեի արդյունքը հավասար է միջին թվին (85%):

Հինգ ֆուտբոլիստների չորս խաղում կատարած ՏՏԳ ընդհանուր քանակը 1727 է, իսկ սխալները՝ 259, 85:15 տոկոսային հարաբերակցությամբ: Ընդհանուր հաշվարկով լավագույն ցուցանիշ ունի Մխիթարյանը՝ 88%, ապա Ֆեռնանդեշը՝ 86%: Ցածր է ցուցանիշը Մյուլլերի մոտ՝ 81%: Առաջին 15 րոպեներին բոլորի ՏՏԳ-ն միջինից (85%) ցածր է, բացառությամբ

Դե Բրեյնեի (86%): Հաջորդ 15 րոպեներին արդյունքները հիմնականում բարձրանում, իսկ խաղակեսի վերջին 15 րոպեներին միայն Մխիթարյանի մոտ է ցուցանիշը միջինից բարձր՝ 92: Երկրորդ խաղակեսի առաջին 15 րոպեներին ցուցանիշները բարձրանում են, 60-75 րոպեներին հիմնականում իջնում են, իսկ խաղի վերջնամասում ցուցանիշները նախորդ հատվածի համեմատ կամ պահպանվում են, կամ մի փոքր ավելանում:

Եզրակացություն: Վերլուծելով դիտարկումների արդյունքները՝ պարզ դարձավ.

ա) Ժամանանակից բարձրակարգ ֆուտբոլիստներն աչքի են ընկնում բարձր ֆունկցիոնալ պատրաստականությամբ, ինչի շնորհիվ նրանք կատարում են մեծ քանակի տեխնիկատակտիկական գործողություններ (SSԳ)՝ Մոդրիչ՝ 402, Դե Բրեյնե 359, Մխիթարյան՝ 357:

բ) Կիսապաշտպանների ՕԳԳ-ն ավելի բարձր է լինում, երբ բարձր տոկոս է կազմում SSԳ-ի անթերի կատարումը: Եվ պատահական չէ, որ իրենց թիմերում հենց այդ ֆուտբոլիստների վրա է կառուցվում ամբողջ խաղը:

գ) SSԳ-ի քանակով ֆուտբոլիստներն աչքի են ընկնում 0-15 րոպեներին՝ 342:

դ) Ընդհանուր առմամբ ֆուտբոլիստները SSԳ-ի ճշտությամբ աչքի են ընկնում առաջին խաղակեսի 15-30 րոպեներին՝ 87%:

ե) Ֆուտբոլիստները դժվարանում են պահպանել և ավելացնել ցուցանիշներն առաջին 30 րոպեներից հետո:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ հանգեցինք հետևյալ եզրակացության, որ հաջողության են հասնում այն թիմերը, որոնք իրենց կազմում ունեն առաջինից մինչև վերջին րոպեները SSԳ-ի բարձր ճշտությամբ աչքի ընկնող ֆուտբոլիստներ (Մյուլլեր, Ֆեռնանդեշ):

Այսպիսի խաղացողներ ունենալու համար առաջարկում ենք՝

ա) ավելացնել հատուկ դիմացկունության վարժությունները,

բ) մարզումներում վարժությունները կատարել ակտիվ դիմադրության պայմաններում,

գ) տալ խաղային վարժություններ, խաղին մոտ լարվածությամբ կարճ և ինտենսիվ՝ հետագայում աստիճանաբար ավելացնելով ժամանակը՝ պահելով ինտենսիվությունը:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հակոբյան Ս., Չատինյան Ա., Ֆուտբոլ, Դասագիրք, Երևան, 2004, էջ 80 – 81:
2. Տիգրանյան Ս., Ֆուտբոլիստների տակտիկական պատրաստությունը, Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, 2010, էջ 61:
3. Չատինյան Ա., Հակոբյան Ս., Գիտահետազոտական աշխատանքների կազմակերպումը ֆիզկուլտուրայի և սպորտի մեջ, Մեթոդական հանձնարարական, Երևան, 1995:
4. Чанади А., Футбол, Стратегия Москва, Ф и С, 1981. – С. 121.
5. Гриндлер К., Палке Х., Хеммо Х., Техника-тактическая мастерство футболистов пер. С немецкого, М., Ф и С., 1967. с. 196.

ANALYSIS OF TECHNICAL-TACTICAL ACTIONS OF CENTRAL MIDFIELDERS

Lecturer V. M. Shmavonyan,

Armenian State Institute of Physical Culture
and Sports, Yerevan, Armenia

SUMMARY

Key words: midfielder, technique, tactics, action, percentage, comparison, result, indicator.

Technique and tactics are the constituent elements of football, which are interconnected.

The goal and objectives of the research

1. Study and review the technical-tactical actions of high-class midfielders in a competitive match.
2. Analyze and assess the quantitative and qualitative aspects of their activities in different periods of the match and throughout the match.
3. Review the technical-tactical actions of the midfielders, the errors committed during the competitive matches.
4. Summarize the results of technical-tactical actions, extract the average data and conduct comparative analysis.

• Methods and organization of the research:

Study of sources, pedagogical observations, mathematical statistics.

The observations were held in 2020-2021 during the competitive matches of the Champions League and Euro league Cups and European countries (England, Spain, Germany, Italy). The observations were made by analyzing the videos and TV broadcasting, during which T. Mueller ("Bavaria"), K. De Bruyne ("Manchester City"), B. Fernandez ("Manchester United"), L. Modric ("Real"), H. Mkhitaryan ("Roma") were observed in 4 matches each.

During the research, we developed a viewing card, including all the technical and tactical actions used during the game. When studying them, the accuracy of the action was marked by plus (+) or minus (-) sign.

- **Analysis of research results.**

Fernandez (91%) scored higher than the overall average of the first 15 minutes (85%) and De Bruyne kept that number (85%). Mkhitarian (92), Mueller (90%) and De Bruyne (89%) scored higher than average (87%) in 15-30 minutes. At the end of the first half, Mkhitarian (92%) and Müller (85%) are higher than average (84%) and Fernandez's score is breakeven (84%). In the first 15 minutes of the second half, except for Mueller's result, the others are either equal or above average. The highest result is Fernandez - 90%. Also in 60-75 minutes, except for one football player (Mueller), the indicators of others are equal or high - Mkhitarian (89%). At the end of the game, in the 75-90 min. part of the game, Fernandez (90%) and Mkhitarian (88%) indicator is above the average (85), and De Bruyne's result is equal to the average (85%).

Conclusion

- a) to add special endurance exercises;
- b) to perform exercises in conditions of active resistance during training;
- c) to assign game exercises, short and intense with intensity close to the game, later gradually increasing the time, keeping the intensity.

АНАЛИЗ ТЕХНИКО-ТАКТИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ ЦЕНТРАЛЬНЫХ ПОЛУЗАЩИТНИКОВ

Преподаватель В.М. Шмавонян

Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: полузащитник, техника, тактика, действие, процент, сравнение, результат, показатель.

Цель исследования. Изучение и анализ технико-тактических действий высококвалифицированных полузащитников в соревновательных играх.

Методы и организация исследования. Педагогические наблюдения, математическая статистика. Наблюдения проводились в 2020-2021 годах во время соревновательных матчей Лиги чемпионов и Кубков Евролиги (Англия, Испания, Германия, Италия). Наблюдения проводились путем анализа видеозаписей и телетрансляций действий следующих футболистов Т. Мюллер («Бавария»), К. Де Брюйне («Манчестер Сити»), Б. Фернандес («Манчестер Юнайтед»), Л. Модрич («Реал»), Г. Мхитарян («Рома») - по 4 игры.

В ходе исследования мы разработали карту просмотра, включающую все технические и тактические действия, используемые во время игры. При их изучении точность действия отмечалась знаком плюс (+) или минус (-).

Анализ полученных результатов. Фернандес (91%) набрал больше очков, чем общий средний результат за первые 15 минут (85%), а Де Брюйне сохранил это число (85%). Мхитарян (92), Мюллер (90%) и Де Брюйне (89%) набрали больше среднего (87%) результата за 15-30 минут. По итогам первого тайма Мхитарян (92%) и Мюллер (85%) оказались выше среднего (84%), а оценка Фернандеса безубыточна (84%). В первые 15 минут второго тайма, за исключением результата Мюллера, остальные либо равны, либо выше среднего. Самый высокий результат у Фернандеса - 90%. Также через 60-75 минут, за исключением одного футболиста (Мюллер), показатели остальных равны или высоки - Мхитаряна (89%). В конце игры на 75-90 мин. по части игры показатель Фернандеса (90%) и Мхитаряна (88%) выше среднего (85%), а результат Де Брюйне равен среднему (85%).

Краткие выводы. В тренировочном процесс необходимо использовать специальные упражнения на выносливость, на тренировке выполнять упражнения в условиях активного сопротивления, использовать игровые короткие упражнения с интенсивностью, близкой к игре, постепенно увеличивая время, при сохранении интенсивности выполнения.

Հոդվածն ընդունվել է 19.03.2021-ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 20. 03. 2021-ին: